

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/278242929>

ZARZĄDZANIE ROZWOJEM REGIONALNYM – WPŁYW ZMIAN DEMOGRAFICZNYCH

Article · January 2013

CITATIONS

6

READS

600

1 author:

Anita Richert-Kaźmierska

Gdansk University of Technology

44 PUBLICATIONS 82 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Starzenie się społeczeństwa wyzwaniem dla pomorskich gmin. Koncepcja systemu opieki nad osobami starszymi w województwie pomorskim - obszar gmin pozametropolitalnych [View project](#)

Best Agers - Using the knowledge and experience of professionals in their primes to foster business and skills development in the Baltic Sea Region [View project](#)

Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae

Rok 17, Nr 1/2013

Wydział Zarządzania i Administracji

Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

Ludzie, zarządzanie, gospodarka

Anita Richert-Kaźmierska¹

ZARZĄDZANIE ROZWOJEM REGIONALNYM – WPŁYW ZMIAN DEMOGRAFICZNYCH*

Wprowadzenie

Rozwój regionalny jest zjawiskiem wielowymiarowym, odnoszącym się zarówno do sfery gospodarczej, społecznej, jak również ekologicznej, zachodzącym w określonej skali przestrzennej. O jego złożoności decydują dodatkowo: wielorakość celów jakim ma służyć, różnorodność działań które go kształtują, oraz relacji w jakich region pozostaje z otoczeniem w którym funkcjonuje. W literaturze przedmiotu najczęściej proponowane są dwa ujęcia: rozwój regionalny jako trwały wzrost poziomu życia mieszkańców i potencjału gospodarczego w skali dużej jednostki terytorialnej² oraz rozwój regionalny jako sposób podejścia do rozwoju, oznaczający określone postawy i zachowania, gotowość do partycypacji obywateli w zachodzących na ich terenie procesach społeczno-gospodarczych, angażujący ogół wspólnoty regionalnej³.

O specyfice rozwoju regionalnego, umożliwiającej jego wyodrębnienie z ogólnej teorii rozwoju gospodarczego, decydują: przestrzeń w której zachodzi proces rozwoju, oddolny charakter dynamiki tego rozwoju oraz orientacja na zaspokojenie potrzeb względnie jednorodnej grupy, stanowiącej wspólnotę regionalną.

¹ Dr inż. Anita Richert-Kaźmierska, adiunkt, Politechnika Gdańska.

* Praca powstała w ramach projektu *Best Agers – Using the knowledge and experience of professionals in their primes to foster business and skills development in the Baltic Sea Region*, współfinansowanego przez Unię Europejską (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego) w Programie Regionu Morza Bałtyckiego 2007-2013.

² J. Hausner (red.), *Programowanie rozwoju regionalnego. Poradnik dla samorządów województwa. Małopolska Szkoła Administracji Publicznej*, AE w Krakowie, Kraków 1999, s. 22.

³ B. Woś, *Rozwój regionów i polityka regionalna w Unii Europejskiej oraz w Polsce*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2005, s. 26.

Ze względu na coraz silniej zarysowujące się dysproporcje w poziomie i tempie rozwoju regionalnego, interesujące pozostają czynniki kształtujące ten proces, a także podmioty współuczestniczące w jego kreowaniu oraz wykorzystywane przez nie instrumentarium. Analiza literatury przedmiotu pozwala na wyodrębnienie co najmniej kilku rodzajów klasyfikacji czynników rozwoju regionalnego:

- podział według klasycznych czynników produkcji: ziemi, kapitału i pracy⁴,
- podział ze względu na sferę oddziaływania: ekonomiczne, ekologiczne, przestrzenne, lokalne i społeczne⁵,
- podział ze względu na pochodzenie czynnika: endogeniczne (wewnętrzne regionu) i egzogeniczne (zewnętrzne, niezależne od potencjału reprezentowanego przez dany region)⁶,
- podział ze względu na możliwości kształtowania konkurencyjności regionu: ilościowe (dostępność zasobów naturalnych, siła robocza, infrastruktura transportu masowego itp.) oraz jakościowe (jakość kapitału intelektualnego i społecznego w regionie, niezawodna i szybka infrastruktura techniczna, zaplecze naukowo-badawcze, przyjazne i sprawne władze publiczne, infrastruktura wspierania biznesu, warunki życia itp.)⁷.

Rozwój regionalny jest procesem pożądaných ilościowo-jakościowych zmian zachodzących w danym układzie społeczno-gospodarczo-przestrzennym, warunkowanych występowaniem określonych czynników. Świadome działania, polegające na powodowaniu tych zmian, tj. kształtowaniu tegoż rozwoju, tworzą zarządzanie rozwojem regionalnym. W ramach zarządzania rozwojem regionalnym władze publiczne (rządowe i samorządowe) oddziałują na podmioty funkcjonujące w danym regionie oraz jego otoczeniu, za pomocą różnego typu instrumentów prawnych, ekonomicznych, instytucjonalnych i informacyjno-promocyjnych, zachęcając do określonych zachowań, pożądaných z punktu widzenia ich wpływu na rozwój regionalny.

Współczesne zarządzanie rozwojem regionalnym coraz częściej korzysta z dorobku zarządzania przedsiębiorstwami (w wymiarze merytorycznym i metodycznym). Władze publiczne (przede wszystkim samorządowe władze regionalne) nie są już jedynie administratorami przestrzeni pozostających w ich gestii, świadczącymi określone usługi publiczne społeczności regionalnej, ale sprawują rolę gospodarza i koordynatora działań na rzecz społeczno-gospodarczego rozwoju regionu.

⁴ D. Kamerschen, R. McKenzie, C. Nardinelli, *Ekonomia*, Fundacja Gospodarcza Solidarność, Gdańsk 1993.

⁵ K. Secomski, *Teoria rozwoju regionalnego i planowania*, PWE, Warszawa 1987, s. 46-98.

⁶ J. Hryniewicz, *Endo- i egzogeniczne czynniki rozwoju gospodarczego gmin i Regionów*, „Studia regionalne i lokalne” Nr 2(2)/2000.

⁷ G. Gorzelak, *Strategiczne kierunki rozwoju Polski Wschodniej*, Ekspertyza przygotowana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008, s. 3, http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/poziom_regionalny/strategia_rozwoju_polski_wschodniej_do_2020/dokumenty/Documents/b6c4cbb0d3e443de8a38f348431fc45cGorzelak.pdf (1/04/2011).

Rzeczywistość i koncepcja zarządzania publicznego i zarządzania rozwojem regionalnym

Ostatnie dwie dekady to okres intensywnych zmian w europejskim modelu samorządu terytorialnego. P. Swianiewicz⁸ wskazuje na trzy wymiary tych zmian: gospodarczy, polityczny i sposobu zarządzania.

Jeszcze na początku XX wieku zarządzanie rozwojem regionalnym – w rozumieniu definicji przedstawionej wcześniej – nie wchodziło w zakres zainteresowania władz samorządowych. Koncentrowały się one przede wszystkim na administrowaniu jednostkami samorządowymi, tj. kierowaniu sprawami bieżącymi i biurokratycznym wypełnianiu zadań określonych we właściwych aktach prawnych przez podległych władzy urzędników⁹. Struktura urzędnicza charakteryzowała się silną hierarchizacją, profesjonalizmem i systematycznym działaniem¹⁰. W swej istocie funkcjonowała ona w konwencji „strony” i „sprawy”, gdzie rządzą bezosobowe przepisy. Nie dostrzegała wartości podmiotowości społeczności lokalnych i regionalnych, współtworzących jednostki samorządowe. Ideą przewodnią było zapewnienie sprawnej realizacji wykonawczych funkcji państwa, w zgodzie z obowiązującymi regułami i procedurami, z pominięciem natomiast kwestii rozpoznania i zaspokojenia potrzeb członków wspólnot samorządowych.

Takie podejście bliskie było koncepcji zarządzania administracyjnego. Niemniej już jej autor, H. Fayol¹¹ zwracał uwagę na ignorancję urzędników w zakresie zarządzania, rutynę oraz przedkładanie interesów osobistych nad dobro ogólne. Ponadto wskazywał na niechęć urzędników do pomijania drogi służbowej, nawet w sprawach pilnych i mniejszej wagi, w związku z obawą przed ponoszeniem odpowiedzialności¹².

Przemiany społeczno-gospodarcze XX wieku ujawniły także inne słabości administracji publicznej w tradycyjnym ujęciu. Przede wszystkim, wbrew pierwotnemu zamysłowi, apolityczność i profesjonalizm urzędników administracji publicznej, w tym samorządowej, często ustępowały praktyce obsadzania stanowisk urzędniczych pracownikami z „rozdań” politycznych. Ponadto, rozdęte i zhierarchizowane struktury administracji, zaopatrzone w rozliczne procedury i instrukcje działania, w dobie rosnącego tempa zmian oraz konieczności elastycznego reagowania na nie, okazały się zbyt „ociężałe”, nieprzystosowane do funkcjonowania w nowej rzeczywistości. Wreszcie, w ramach koncepcji tradycyjnej administracji publicznej, niemożliwe było sprawne przejęcie przez władze na szczeblu lokalnym i regionalnym odpowiedzialności za kreowanie rozwoju gospodarczego – naturalnej konsekwencji rozszerzającej się decentralizacji władzy publicznej.

⁸ P. Swianiewicz, *Nowe interpretacje teoretyczne polityki miejskiej*, „Studia Regionalne i Lokalne” Nr 4(22)/2005, s. 5-25.

⁹ M. Weber, *Gospodarka i społeczeństwo. Zarys socjologii rozumiejącej*, PWN, Warszawa 2002, s. 687-726.

¹⁰ K. Szczerski, *Porządki biurokratyczne*, Warszawa 2004, s. 284.

¹¹ H. Fayol, *Administracja przemysłowa i ogólna oraz nauka o administracji w zastosowaniu do państwa*, WİNOiK, Księgarnia Wł. Wilak, Poznań 1947, s. 64.

¹² Między innymi w konsekwencji obserwacji pracy urzędników w urzędach administracji publicznej powstała koncepcja *kładki Fayola*.

Wobec słabości administracji w modelu weberowskim, w państwach takich jak Wielka Brytania, Australia, Nowa Zelandia, czy Stany Zjednoczone w połowie XX wieku pojawiła się koncepcja nowego zarządzania publicznego: *New Public Management* (NPM). To propozycja zarządzania jednostkami publicznymi, w tym samorządowymi, aplikująca instrumentarium stosowane dotychczas w sektorze podmiotów gospodarczych. Wykorzystująca mechanizmy rynkowe dla wywołania rozwoju. Podstawowe cechy nowego zarządzania publicznego to: konkurencja, jakość, wartość (w kategorii użyteczności) oraz orientacja strategiczna¹³.

W nowej koncepcji rola administracji publicznej została przededefiniowana. Z podmiotu zorientowanego na dopełnianie procedur w realizacji stricte ustawowego zakresu zadań publicznych, przyznano jej status podmiotu współuczestniczącego w podnoszeniu jakości życia społeczności lokalnych i regionalnych. Oznacza to zmianę dotychczasowej optyki oceny poziomu sprawności działania administracji publicznej, a także priorytetów i zakresu tego działania.

Standardy aktywności władz i administracji publicznej w koncepcji NPM dotyczą przede wszystkim:¹⁴

- stosowania zasad, metod i narzędzi profesjonalnego (menadżerskiego) zarządzania,
- precyzyjnego określenia mierników efektywności i sprawności podejmowanych działań oraz kontroli uzyskiwanych wyników i rezultatów,
- dezagregacji jednostek sektora publicznego, ich specjalizacji i samodzielności finansowej oraz współpracy z sektorem prywatnym w celu realizacji niektórych zadań,
- wprowadzenia konkurencji do sektora publicznego,
- zwiększenia gospodarności poprzez wzrost dyscypliny i oszczędności w wykorzystaniu zasobów.

Przełom XX i XXI wieku to ostudzenie entuzjazmu dla pro-rynkowego modelu nowego zarządzania publicznego. Nie tyle w odniesieniu do metodyki działania władz i administracji publicznej, ile wytracania z meritum ich aktywności pierwiastka społecznego. Stąd pojawienie się nowych koncepcji: koncepcji nowej służby publicznej¹⁵, dobrego rządzenia (*good governance*)¹⁶, zarządzania odpowiedzialnego (*responsible governance*)¹⁷, czy wreszcie koncepcji nowej kultury politycznej (*NPC – New Public Culture*)¹⁸.

¹³ J. Superat, *Administracja publiczna w świetle koncepcji New Public Management*, <http://www.supernat.pl/artykuly.html> (15/12/2007).

¹⁴ Ch. Hood, *A Public Management for all seasons*, „Public Administration” 1999, vol. 69, s. 4-5.

¹⁵ B. Kożuch, *Zarządzanie publiczne w teorii i praktyce polskich organizacji*, Placet, Warszawa 2004, s. 79-80.

¹⁶ *Koncepcja good governance. Refleksje do dyskusji*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej, Warszawa 2008, http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/fundusze_europejskie_2007_2013/Documents/koncepcja_good_governance.pdf (10/01/2011).

¹⁷ J. Szomburg, *Od sztywnych procedur do 360° odpowiedzialności – czyli jak ewoluowała administracja publiczna w ciągu ostatnich 150 lat*, „Pomorski Przegląd Gospodarczy” Nr 2/2008.

¹⁸ P. Swianiewicz, *Nowe interpretacje teoretyczne polityki miejskiej*, „Studia Regionalne i Lokalne” Nr 4(22)/2005, s. 13-15.

W nowych koncepcjach zarządzania publicznego, którego jeden z podstawowych wymiarów stanowi zarządzanie rozwojem regionalnym, główny nacisk kładzie się na strategiczną orientację tegoż zarządzania, wzrost partycypacji społecznej i strategiczne przywództwo, współpracę i dialog – zarówno wewnątrz organizacji, jak i między organizacjami oraz między sektorami, a także wzrost znaczenia zagadnień społecznych w kreowanej przez władze polityce rozwoju. Zmianie ulega rola władz samorządowych: z dostawcy podstawowych usług publicznych (głównie administracyjnych), na gospodarza jednostki terytorialnej, zatroskanego o jej rozwój. Władze zostają wyposażone w nowe instrumentarium, w tym włączania społeczności lokalnych i regionalnych w procesy decyzyjne oddziałujące na rozwój regionalny.

W zarządzaniu rozwojem regionalnym dominuje wykorzystywanie mechanizmów endogenicznych oraz bazujących na regulatorach rynkowych. Zarządzanie rozwojem regionalnym w nowych koncepcjach teoretycznych czerpie z doświadczeń modelu neoliberalnego, według którego:

- „polityka strukturalna nie zakłada żadnej koncepcji pożądanej struktury działowo-gałęziowej, ma natomiast sprzyjać zmianom strukturalnym w gospodarce zapewniającym jej międzynarodową konkurencyjność;
- występuje dominacja programów regionalnych i horyzontalnych (partnerskich);
- regionom i ich władzom samorządowym przypisuje się rezydualne kompetencje w zakresie rozwoju regionalnego;
- uznaje się autonomię polityki przestrzennego zagospodarowania kraju i polityki rozwoju regionalnego”¹⁹.

We wszystkich z wymienionych powyżej, nowych koncepcjach zarządzania publicznego, pojawia się wzrost znaczenia zagadnień społecznych w politykach publicznych realizowanych przez władze, oraz promocja partycypacji społeczeństwa. Zwraca się uwagę na rolę interesariuszy w kreowaniu rozwoju jednostki terytorialnej, oraz trudności w zaspokajaniu ich partykularnych, zróżnicowanych potrzeb, mając równocześnie na względzie interes ogólny.

Zarządzanie rozwojem regionalnym w kontekście zmian demograficznych

W ostatnich latach kwestie społeczne nabierają szczególnego znaczenia w procesie zarządzania rozwojem regionalnym. Jedną z coraz bardziej dotkliwych są niekorzystne zmiany demograficzne.

W ujęciu tradycyjnym, problemy demograficzne dotyczyły przede wszystkim obszarów wiejskich oraz małych miast i wiązały się z odpływem młodych, wykształconych osób do dużych miast, gdzie podejmowały one pracę i osiedlały się. W Polsce, tuż po przystąpieniu do Unii Europejskiej, koncentrowano się przede wszystkim na problemie odpływu młodych osób emigrujących do państw europejskich w celach zarobkowych.

¹⁹ J. Hausner, *Modele polityki regionalnej w Polsce*, „Studia regionalne i lokalne” Nr 1(5)/2001, s. 13.

Kwestie zmian demograficznych stają się coraz bardziej złożone. Społeczeństwo się starzeje, a problem nie dotyczy już wyłącznie państw starej piętnastki w Unii Europejskiej, nie dotyczy także wyłącznie obszarów wiejskich.

W perspektywie kolejnych dekad w skali całej Unii Europejskiej liczba ludności zmniejszy się (w Polsce z 38 mln w 2010 r. do 32 mln w 2050 r.), a liczba osób w wieku niemobilnym i poprodukcyjnym gwałtownie wzrośnie. Według prognoz Organizacji Narodów Zjednoczonych, w Polsce udział osób w wieku niemobilnym i poprodukcyjnym w populacji ogółem wzrośnie z 41,9% w roku 2010 do 56,7% w roku 2050²⁰. Znacząco wzrosną wskaźniki obciążenia demograficznego. W wymiarze gospodarczym prognozowane zmiany oznaczają systematyczne zmniejszanie się podaży zasobów siły roboczej, wzrost wydatków budżetowych na wypłaty świadczeń emerytalnych, przy równoczesnym zmniejszaniu się wpływów do budżetu państwa z tytułu podatków od dochodów osób wycofujących się z aktywności zawodowej, w związku z osiągnięciem wieku emerytalnego, zmiany w strukturze popytu konsumpcyjnego, w tym rozwój tzw. *silver economy*.

Według prognoz Komisji Europejskiej²¹, łączne koszty starzenia się społeczeństwa w EU27 w perspektywie kolejnych pięciu dekad wzrosną o 4,7% GDP i osiągną niemal 30% GDP. Najwyższy wzrost wydatków związany jest z wypłatami świadczeń emerytalnych (do roku 2060 wzrost o 2,4% GDP) oraz opieką medyczną (wzrost o 1,5% GDP).

Zmiany demograficzne są widoczne również w skali regionalnej. W województwie pomorskim, mimo wzrostu liczby ludności ogółem, społeczeństwo starzeje się. Osoby w wieku powyżej 55 roku życia stanowią coraz liczniejszą grupę w populacji subregionów województwa pomorskiego. Liczba osób w wieku 55-64 lata wzrosła w okresie od roku 1995 do roku 2009 odpowiednio o 70,8% w subregionie gdańskim, o 57,19% w subregionie słupskim, o 46,05% w subregionie starogardzkim oraz o 39,32% w subregionie trójmiejskim.

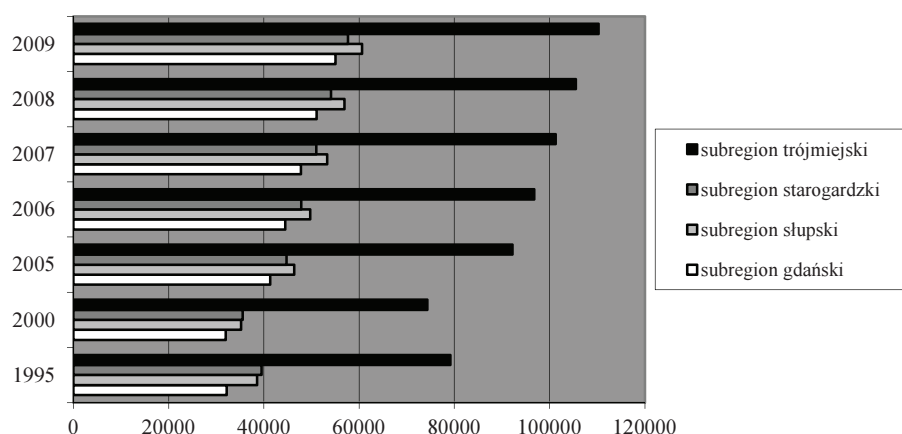
Osoby w wieku 55-64 lata stanowią aktualnie duży udział w populacji osób w wieku produkcyjnym. Ponadto, udział ten od roku 2000 systematycznie wzrasta. W 2009 roku osoby w wieku 55-64 lata stanowiły ponad 20% osób w wieku produkcyjnym w subregionie trójmiejskim.

Według prognoz sporządzonych na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, mimo iż aktualnie województwo pomorskie należy do grupy polskich regionów o korzystnej sytuacji demograficznej – w tym o najwyższym wskaźniku przyrostu naturalnego – także tu, w kolejnych latach, będzie postępował proces starzenia się społeczeństwa. Liczba osób w wieku okołoemerytalnym oraz poprodukcyjnym będzie systematycznie wzrastać. Starzenie się społeczeństwa może okazać się najpoważniejszym wyzwaniem stojącym przed Pomorzem, którego reperkusje będą oddziaływać na pozostałe sfery życia gospodarcze-

²⁰ *World Population Prospects: The 2008 revision, Population Database*, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, <http://esa.un.org/unpp/> [04/05/2010].

²¹ *The 2009 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008-2060)*. Forthcoming European Economy 2/2009, The European Commission (DG ECFIN) and The Economic Policy Committee (AWG), s. 190.

go i społecznego regionu. Wyraźna zmiana struktury wieku mieszkańców wpłynie przede wszystkim na strukturę i efektywność regionalnego rynku pracy, poziom i cele wydatków publicznych, rodzaj inwestycji podejmowanych przez władze samorządowe, poziom jakości życia i wielkości popytu konsumpcyjnego w poszczególnych grupach produktowych, dominujące w regionie style życia.

Rysunek 1. Liczba osób w wieku 55-64 lata w NUTS3 w granicach województwa pomorskiego w latach 1995-2009.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zmiany demograficzne zachodzące w regionie będą zróżnicowane subregionalnie. W okresie 2010-2020 w subregionach gdańskim i starogardzkim ogólna liczba ludności wzrośnie (odpowiednio o 13,85% i 3,2%), natomiast w subregionach słupskim i trójmiejskim zmaleje (odpowiednio o 4,97% oraz 4,59%). Największy wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym nastąpi w subregionie trójmiejskim (o około 50 tys. osób), najmniejszy – w subregionie słupskim (o ok. 29 tys. osób).

W latach 2010-2020 we wszystkich subregionach w granicach województwa pomorskiego nastąpi wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności. Według prognoz, w roku 2020 największy udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności odnotuje subregion trójmiejski – 28,7% oraz subregion słupski 20,13%.

Prognozowany wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, zamieszkałych w województwie pomorskim, będzie dynamiczny, zwłaszcza w miastach – głównie subregionu trójmiejskiego. Jednocześnie będzie miał miejsce systematyczny, znaczny spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym w każdym z subregionów, poza najdynamiczniej rozwijającym się subregionem gdańskim. Liczba ludności w wieku produkcyjnym będzie wyraźnie malała w subregionie trójmiejskim.

skim oraz nieznacznie malała w subregionie słupskim. Podregion starogardzki zanotuje nieznaczny wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym, zaś najbardziej wyraźny wzrost ludności w tej grupie wiekowej odnotuje subregion gdański, co będzie skutkiem wchodzenia w wiek produkcyjny dzieci urodzonych na przełomie XX i XXI wieku.

Skutki obserwowanych aktualnie oraz prognozowanych zmian demograficznych będą zróżnicowane w poszczególnych subregionach, ze względu na inne ich cechy²²:

- Subregion gdański wykazuje typowe cechy obszaru submetropolitalnego i cechy te znajdują swój wyraz w prognozach procesów demograficznych. Subregion gdański będzie w najbliższych latach cechował się wysokim, ale generalnie stabilnym wskaźnikiem dzietności, z wysokim udziałem ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym.
- Subregion słupski składa się z dwóch typów obszarów o różnych cechach demograficznych: podmiejskich oraz przeważających peryferyjnych, o niskich i malejących wskaźnikach demograficznych. Subregion jako całość będzie w najbliższych latach wykazywał negatywne skutki procesów demograficznych, z obniżającym się wskaźnikiem dzietności oraz starzeniem się społeczeństwa i spadkiem liczby ludności w wieku produkcyjnym.
- Subregion starogardzki jest najsilniej zróżnicowanym demograficznie, ze wschodnią częścią o wyraźnie negatywnych cechach demograficznych, które w najbliższych latach będą ulegały pogłębieniu oraz częścią zachodnią, cechującą się generalnie pozytywnymi wskaźnikami. Subregion starogardzki jako całość będzie w najbliższych latach wykazywał relatywnie niewielkie spadki wskaźników dzietności, przy postępującym procesie starzenia się społeczeństwa.
- Subregion trójmiejski jest typowym demograficznie obszarem centralnym metropolii i wykazuje także typowe dla obszarów wielkomiejskich niewielkie i malejące wskaźniki dzietności oraz wyraźne i rosnące tendencje starzenia się społeczeństwa, przy spadku liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym.

Zmiany demograficzne coraz silniej, zarówno w województwie pomorskim ale także w pozostałych polskich regionach, będą oddziaływać na proces zarządzania rozwojem regionalnym. Będą one determinowały wybory w obrębie kierunków i celów rozwojowych, inwestycji publicznych, polityk rynku pracy, polityk społecznych itp. Zmiany demograficzne w skali regionalnej:

- wpływają na ograniczenie dochodów publicznych, co oznacza mniejszą zdolność do aktywności inwestycyjnej jednostek terytorialnych,
- determinują strukturę wydatków publicznych, zwiększając pulę na wydatki socjalne,

²² M. Szmytkowska (pierwszy autor), *Trendy rozwoju oraz ocena jakości kapitału ludzkiego w województwie pomorskim*, Opracowanie dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Gdańsk 2010, s. 36-45.

- stanowią zagrożenie dla konkurencyjności regionalnych rynków pracy (w wymiarze ilościowym – dostępnej siły roboczej, oraz jakościowym – kwalifikacji i oświadczenia kadr),
- określają nowe potrzeby społeczności regionalnych i interesariuszy regionu, które trzeba zaspokajać,
- wymuszają powstawanie nowych instytucji, w tym publicznych, niezbędnych do funkcjonowania społeczności regionalnej o zmienionej strukturze wiekowej,
- przebiegają nierównomiernie i nie według tradycyjnych podziałów – w województwie pomorskim obszarem najbardziej zagrożonym jest obszar metropolitalny,
- wymagają od władz nowej metodyki działania oraz poszukiwania nowych sposobów budowania konkurencyjności regionu.

Podsumowanie

Rozwój regionalny stanowi złożony proces społeczno-gospodarczy. Zarządzanie tym rozwojem jest wyzwaniem przed jakim stają władze publiczne: zarówno samorządowe – ich zadaniem jest kreowanie rozwoju regionu którego są przedstawicielami, jak również centralne (rządowe) – które odpowiadają za wyrównywanie dysproporcji rozwojowych pomiędzy regionami w skali kraju.

Przemiany cywilizacyjne ostatnich dekad zdeterminowały nowy zakres i sposób działania w sferze zarządzania rozwojem regionalnym.

Po pierwsze, globalizacja procesów społecznych i gospodarczych oraz integracja Polski z Unią Europejską wymuszają podejmowanie działań umożliwiających regionom konkutowanie i budowanie ich pozycji konkurencyjnej w szerszej skali terytorialnej.

Po drugie, o konkurencyjności gospodarek – lokalnych, regionalnych i krajowych – decydują tzw. nowe czynniki do których należą: jakość kapitału ludzkiego i intelektualnego, kapitał społeczny, nowoczesne technologie, innowacyjność itp. Ich pozyskanie wymaga, aby władze samorządowe coraz częściej podejmowały działania na rzecz wspierania przedsiębiorczości, współpracowały z instytucjami biznesu i wspierającymi biznes, instytucjami naukowo-badawczymi i edukacyjnymi.

Po trzecie, regiony borykają się z takimi skutkami przemian kulturowo-cywilizacyjnych jak: konsumeryzm, zanikanie tożsamości lokalnej, czy starzenie się społeczeństwa. Dla ich pokonania potrzebne są nowe polityki publiczne sprzyjające rozwojowi, np. budowania tożsamości regionalnej, aktywizacji zawodowej osób starszych dla zapobieżenia pojawienia się luki pokoleniowej, polityka prorodzinna itp.

Zarządzanie rozwojem regionalnym współcześnie wymaga:

- władz publicznych nowej jakości, z nowym spojrzeniem na swoją rolę w regionie,
- nowej administracji z nastawieniem na kreowanie wartości publicznej,

- współpracy i partnerstwa podmiotów publicznych i prywatnych,
- zaangażowania społeczności regionalnej w procesy decyzyjne dotyczące rozwoju,
- otwartości na nowe instrumentarium rozwoju – zarówno po stronie władz i administracji, jak również społeczności regionalnej i pozostałych interesariuszy regionu,
- troski o społeczny wymiar rozwoju, stanowi on bowiem podstawę skuteczności i sprawności rozwoju w wymiarach gospodarczym i ekologicznym.

Bibliografia:

1. *European Governance*, Biała Księga. Komisja Europejska, 25 lipca 2001 r.
2. Fayol H., *Administracja przemysłowa i ogólna oraz nauka o administracji w zastosowaniu do państwa*, WINOiK, Księgarnia Wł. Wilak, Poznań 1947.
3. Gorzelak G., *Strategiczne kierunki rozwoju Polski Wschodniej*, Ekspertyza przygotowana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008, http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/poziom_regionalny/strategia_rozwoju_polski_wschodniej_do_2020/dokumenty/Documents/b6c4cbb0d3e443de8a38f348431fc45cGorzelak.pdf (1.04.2011).
4. Hausner J. (red.), *Programowanie rozwoju regionalnego. Poradnik dla samorządów województwa*, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, AE w Krakowie, Kraków 1999.
5. Hausner J., *Modele polityki regionalnej w Polsce*, „Studia regionalne i lokalne” Nr 1(5)/2001.
6. Hood Ch., *A Public Management for all seasons*, „Public Administration” 1999, vol. 69.
7. Hryniewicz J., *Endo- i egzogeniczne czynniki rozwoju gospodarczego gmin i Reginów*, „Studia regionalne i lokalne” Nr 2(2)/2000.
8. Kamerschen D., McKenzie R., Nardinelli C., *Ekonomia*, Fundacja Gospodarcza Solidarność, Gdańsk 1993.
9. Klasik A., *Strategia konkurencyjna regionu* [w:] *Zarządzanie strategiczne rozwojem lokalnym i regionalnym*, red. A. Klasik, F. Kuźnik, Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Katowice 2001.
10. *Koncepcja good governance*, Refleksje do dyskusji. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej, Warszawa 2008, http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/fundusze_europejskie_2007_2013/Documents/koncepcja_good_governance.pdf (10.01.2011).
11. Kożuch B., *Zarządzanie publiczne w teorii i praktyce polskich organizacji*. Placet, Warszawa 2004.
12. Secomski K., *Teoria rozwoju regionalnego i planowania*, PWE, Warszawa 1987.
13. Superat J., *Administracja publiczna w świetle koncepcji New Public Management*, <http://www.supernat.pl/artykuly.html> (15/12/2007).
14. Swianiewicz P., *Nowe interpretacje teoretyczne polityki miejskiej*, „Studia Regionalne i Lokalne” Nr 4(22)/2005.
15. Szczerski K., *Porządki biurokratyczne*, Warszawa 2004.
16. Szymtkowska M. (pierwszy autor), *Trendy rozwoju oraz ocena jakości kapitału ludzkiego w województwie pomorskim*, Opracowanie dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Gdańsk 2010.

17. Szomburg J., *Od sztywnych procedur do 360° odpowiedzialności – czyli jak ewoluowała administracja publiczna w ciągu ostatnich 150 lat*, „Pomorski Przegląd Gospodarczy” Nr 2/2008 (37).
18. Szromik A., *Korzyści dla klientów – użytkowników jako podstawa koncepcji produktu w marketingu terytorialny*, „Samorząd terytorialny” 2005, Nr 12.
19. Szromik A., *Marketing terytorialny jako proces kształtowania i oferowania wartości dla klientów miast i regionów*, „Samorząd terytorialny” 2007, Nr 1-2.
20. *The 2009 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008-2060)*, Forthcoming European Economy 2/2009, The European Commission (DG ECFIN) and The Economic Policy Committee (AWG).
21. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie województwa (Dz.U Nr 91, poz. 576).
22. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. Nr 227, poz. 1658).
23. Weber M., *Gospodarka i społeczeństwo. Zarys socjologii rozumiejącej*, PWN, Warszawa 2002.
24. *World Population Prospects: The 2008 revision, Population Database*, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, <http://esa.un.org/unpp/> (04.05.2010).
25. Woś B., *Rozwój regionów i polityka regionalna w Unii Europejskiej oraz w Polsce*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2005.

Abstrakt:

W artykule została przedstawiona ewolucja koncepcji zarządzania publicznego oraz zarządzania rozwojem regionalnym, jaka miała miejsce na przestrzeni ostatnich kilku dekad. Omówiono społeczno-gospodarczy kontekst zmian zachodzących w tym zakresie. W artykule zaprezentowano wpływ zmian demograficznych na proces zarządzania rozwojem regionalnym.

Management of regional development - social determinants

The article presents the evolution of the concepts of public management and regional development management processes, that has taken place over the last few decades. It discusses the socio-economic context of the changes taking place in this issues. The paper presents the impact of demographic changes on the management process of regional development.

PhD engineer Anita Richert-Kaźmierska, assistant professor, Gdańsk University of Technology.